

volgde hare vastgestelde wetten, en uit die opvolging werd het heil van Nederland geboren."

Een ander voorbeeld. Een bekende figuur uit die dagen, Prof. Van Hamelsveld, stelde, toen de Nationale Vergadering nog maar pas begonnen was, voor, een dag te bepalen, waarop het Nederlandsche volk den Gever alles goeds om zijn zegen zou smeeken over de verrichtingen en besluiten der Vergadering. De Staat — aldus zijn adstructie — had wel niets gemeen met de kerk, maar het was even zeker, dat de godsdienst in den Staat niet kon worden gemist, de godsdienst, die volgens hem niets anders was dan de volmaking van gezond verstand. Wie kan zich — zoo vroeg hij — een maatschappij voorstellen, wier leden allen van gezond verstand ontbloot zijn? ¹⁾

Een godsdienst, die de volmaking is van het gezond verstand; een God, die niet boven de Natuur uitgaat — we zijn hier wel zeer ver van de sfeer van het Christelijk theïsme. Het is te verstaan, dat Groen met zijn praegnante uitdrukkingwijze sprak van een „Godverloochenend geslacht". Toch zijn deze woorden niet gelukkig.

Evenmin zijn critiek op het woord „Bataafsch". „Zelfs de naam van Nederland" — zoo heeft hij geschreven — ²⁾ „was niet waardig om aan den gevel te prijken; beter titel zou aan de herinneringen van heidensche duisternis en van woeste Batavieren worden ontleend." Hij ziet hier over het hoofd, dat onze voorouders al sinds de eerste helft der 17de eeuw gaarne den naam Bataven op zich toepasten om daarmede hun vrijheids-liefde te kennen te geven. Wel matigden zich de Patriotten bij voorkeur dien naam aan, maar ook Bilderdijk gebruikt hem wel in den zin van Nederlanders in het algemeen, getuige de versregel, dien het Groot Woordenboek tot een van zijn motto's aangenomen heeft: Bataven! kent uw spraak en heel haar overvloed. Maar, moge Groen wel eens te gauw onraad gespeurd en zich te kras uitgelaten hebben, dit doet niets af van het feit, dat hij het wezen der Bataafsche omwenteling zeer goed heeft onderkend. Zij draagt niet slechts een anti-Gereformeerd, doch, gelet op het beginsel en het Christendom beschouwd als openbaringsgodsdienst, een anti-Christelijk karakter.

Natuurlijk komt dit op officiëel terrein tot uiting. Haar anti-

¹⁾ Hartog, Uit de dagen der Patriotten, p. 166—167.

²⁾ Handboek, p. 692.